📋 התקציב שלי – בונים תקציב מאוזן לדמי כיס בשלוש קופות: לחסוך, להוציא, לתת

כיתה ד' | 💰 חינוך פיננסי | 45 דק' | מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

מטרה מרכזית: התלמידים יבנו תקציב חודשי מאוזן לדמי כיס של 60 ₪ בטבלת התקציב. הם יחלקו את הכסף לשלוש קופות (חיסכון, הוצאות, נתינה), יבדקו שסכום הקופות שווה להכנסה וינמקו לפחות שתי החלטות.

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים ימיינו כרטיסי כסף לשתי קבוצות, הכנסה והוצאה, וינמקו לפחות מיון אחד.
- התלמידים יחשבו בחיבור ובחיסור אם תקציב נתון מאוזן, יש בו עודף או יש בו גירעון.
- התלמידים יחלקו 60 ₪ לשלוש קופות בסימולטור ובטבלה, ויבדקו שחיסכון + הוצאות + נתינה = הכנסה.
- התלמידים ינמקו בכתב שתי החלטות בתקציב: על מה ויתרו ולמה בחרו בסכום החיסכון.

עיגון בתוכנית הלימודים: מולדת, חברה ואזרחות, כיתות ב'–ד': חינוך פיננסי, "התקציב שלי" ו"תקציב הוצאות והכנסות". מתמטיקה, כיתה ד': חיבור וחיסור בהקשר כספי (אוגדן "חינוך פיננסי ומתמטיקה"). לא נמסר קטע מקור מילולי, ולכן לא מובא ציטוט.

מקור: משרד החינוך – חינוך פיננסי במולדת, חברה ואזרחות ובמתמטיקה, יסודי (פורטל עובדי הוראה) – https://pop.education.gov.il/

ידע קודם: חיבור וחיסור של מספרים עד 100 · היכרות עם מטבעות ושטרות בשקלים · ההבדל בין צורך לרצון (מכיתה ג')

מושגים: הכנסה · הוצאה · תקציב · תקציב מאוזן · עודף · גירעון · חיסכון · נתינה

חומרים: טבלת תקציב (הכנסות / הוצאות) מתוך דף העבודה לתלמיד – כיתה ד' (PDF בעמוד) · שלוש כוסות מסומנות: לחסוך, להוציא, לתת · מטבעות מצוירים (60 ₪ לקבוצה) · כרטיסי הוצאות (מתנה לחבר, ארטיק, חוברת, חיסכון לאופניים ועוד) · מחשבון · הסימולטור "מתכננים דמי כיס" בעמוד · סרטון הילימוד "מה זו עבודה?": קטע נבחר מראש על ידי המורה · מערכי השיעור ותשובות למורה – כיתה ד' (PDF בעמוד)

בטיחות: עבודה במכונת החיתוך ובמדפסת התלת־ממד (בהמשך ה־STEM) רק בהשגחת מבוגר.

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

מטרה	פעילות	עדות להשגה
מיון הכנסה והוצאה	פתיחה: מיון כרטיסי כסף של המשפחה. התנסות: כרטיסי ההוצאות בקבוצות	מיון נכון של כרטיסי הפתיחה ומילוי עמודות ההכנסות וההוצאות בטבלה
בדיקת איזון, עודף או גירעון	המשגה: שלוש דוגמאות (אני מדגימה, נעשה יחד, עכשיו לבד)	פתרון נכון של הדוגמה העצמאית בדף העבודה
חלוקה לשלוש קופות	יישום: הסימולטור "מתכננים דמי כיס" עם אירועי החודש וטבלת התקציב	טבלת תקציב שבה סכום שלוש הקופות שווה ל־60 ₪; כרטיס יציאה, סעיף א
נימוק החלטות	התנסות: דיון קבוצתי על ויתורים. סיכום: רפלקציה	כרטיס יציאה, סעיף ב: שני נימוקים

מהלך השיעור

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **6 דק'**	*איתור ידע קודם על מקורות הכסף של המשפחה ועל השימושים בו* 1. מקרינה קטע קצר (עד 3 דקות) מהסרטון "מה זו עבודה?", שנבחר מראש. 2. שואלת: "מאיפה מגיע הכסף של המשפחה? ולאן הוא הולך?" 3. מציגה על הלוח שש מילים: משכורת, קניות במכולת, חשבון חשמל, מתנה ליום הולדת, דמי כיס, שכר דירה. אומרת: "נמיין יחד: איזה כסף נכנס הביתה ואיזה כסף יוצא?" **התלמידים:** צופים בקטע · ממיינים בעל פה את המילים לשתי עמודות: נכנס / יוצא **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "ההורים עובדים ומקבלים משכורת." • תפיסה שגויה: "כסף מגיע מהכספומט." ← תגובת המורה: "הכספומט רק מוציא כסף שכבר נמצא בחשבון הבנק. איך הכסף הגיע לחשבון?" • תפיסה שגויה: "מתנה שקיבלתי היא הוצאה." ← תגובת המורה: "מי קיבל את הכסף? אם הוא נכנס אליך, זו הכנסה בשבילך."

2. התנסות **12 דק׳**	*התנסות בקבלת החלטות כספיות לפני שמגדירים את המושגים* 1. מחלקת לכל קבוצה 60 ₪ במטבעות מצוירים, שלוש כוסות וכרטיסי הוצאות. 2. אומרת: "זה דמי הכיס שלכם לחודש שלם. החליטו יחד אילו כרטיסים נכנסים לתוכנית ושימו את הכסף בכוסות." 3. עוברת בין הקבוצות ושואלת: "מה עשיתם כשהכסף לא הספיק לכל מה שרציתם?" **התלמידים:** מחליטים בקבוצה אילו כרטיסים לבחור · מניחים מטבעות בשלוש הכוסות · רושמים על פתק: על מה ויתרנו **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: קבוצות שבוחרות את כל הכרטיסים מגלות שהכסף נגמר באמצע. • תפיסה שגויה: "נשים את כל הכסף בהוצאות ונחסוך בחודש הבא." ← תגובת המורה: "מה יקרה לחיסכון לאופניים אם נעשה כך בכל חודש?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • השוואה: מה ההבדל בין ההחלטות של שתי קבוצות שונות? איזו תוכנית מתאימה יותר למטרה של קניית אופניים, ולמה?
3. המשגה **10 דק׳**	*הגדרת תקציב, תקציב מאוזן, עודף וגירעון, על סמך ההתנסות* 1. אומרת: "מה שעשיתם נקרא תקציב: תוכנית מראש מה נעשה בכסף." 2. כותבת על הלוח: "תקציב מאוזן: חיסכון + הוצאות + נתינה = הכנסה." 3. אני מדגימה: "הכנסה 60 ₪. חיסכון 20, הוצאות 34, נתינה 6. 20 + 34 + 6 = 60, ולכן התקציב מאוזן." 4. נעשה יחד: "הכנסה 60 ₪. חיסכון 15, הוצאות 50, נתינה 5. כמה זה ביחד?" (70 ₪). "10 ₪ יותר מההכנסה: זה גירעון. על מה נוותר?" 5. עכשיו לבד, בדף העבודה: "הכנסה 60 ₪. חיסכון 25, הוצאות 25, נתינה 5. מאוזן, עודף או גירעון?" (55 ₪, עודף של 5 ₪) **התלמידים:** מחשבים עם המורה · פותרים לבד את הדוגמה השלישית ובודקים בזוגות **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה בדוגמה השלישית: "נשארו 5 ₪, יש עודף." • תפיסה שגויה: "חיסכון הוא לא חלק מהתקציב, כי לא מוציאים אותו." ← תגובת המורה: "גם לחיסכון החלטנו מראש על סכום. לכן הוא חלק מהתוכנית." • תפיסה שגויה: "עודף זה רע." ← תגובת המורה: "עודף אפשר להעביר לחיסכון או לנתינה. השאלה היא אם החלטנו עליו בכוונה." **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • הכללה: מה צריך לבדוק תמיד כדי לדעת אם תקציב מאוזן? 🎬 **סרטון:** למה צריך לעשות תכנון תקציבי? (מטח המרכז לטכנולוגיה חינוכית) youtube.com/watch?v=ZNlU04s8ErM
4. יישום – ביצועי הבנה **11 דק׳**	*ביצוע הבנה: בניית תקציב מאוזן בהקשר חדש של אירועים לא מתוכננים* 1. מפעילה את הסימולטור "מתכננים דמי כיס" ומדגימה סבב אחד מול הכיתה. 2. אומרת: "קבעו 60 ₪, חלקו לשלוש קופות, ואחר כך סמנו מה קרה בחודש. מלאו את טבלת התקציב בדף." 3. שואלת זוגות: "נניח שפתאום הוזמנתם ליום הולדת. מאיזו קופה תיקחו, ולמה?" **התלמידים:** עובדים בזוגות בסימולטור · ממלאים את טבלת התקציב ובודקים במחשבון שהסכום שווה ל־60 ₪ **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "קופת ההוצאות לא הספיקה, אז העברנו 5 ₪ מהחיסכון." • תפיסה שגויה: "אפשר לקחת מהקופה שיש בה הכי הרבה." ← תגובת המורה: "מה המטרה של כל קופה? מה יקרה למטרה אם נרוקן אותה?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • נימוק והערכה: האם כדאי לקחת כסף מקופת החיסכון כשקורה אירוע? מתי כן ומתי לא? נמקו.

5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום **6 דק'**	*רפלקציה וכרטיס יציאה* 1. שואלת: "על מה היה לכם הכי קשה לוותר? איזה חלק מהכסף שמתם בחיסכון, ולמה?" 2. מחלקת כרטיס יציאה ומקריאה את קריטריוני ההצלחה מהלוח. **התלמידים:** שניים או שלושה תלמידים/ות משתפים · ממלאים כרטיס יציאה **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "ויתרתי על ארטיק כדי לחסוך לאופניים." **כרטיס יציאה:** קיבלת 60 ₪ דמי כיס לחודש. א. כתוב/כתבי כמה תשים/י בכל קופה (לחסון, להוציא, לתת) והראה/י שהתקציב מאוזן. ב. כתוב/כתבי שתי סיבות להחלטות שלך. • סכום שלוש הקופות שווה בדיוק ל־60 ₪, והחישוב כתוב. • יש סכום בכל אחת משלוש הקופות. • יש שני נימוקים הקשורים למטרה או לוויתור. תלמידים/ות שהסכום שלהם לא שווה ל־60 ₪ יתרגלו בפתיחת השיעור הבא עם כוסות ומטבעות מצוירים. תלמידים/ות שעמדו בכל הקריטריונים יחשבו בשיעור הבא את העשירית לנתינה, כבסיס לנושא הצדקה.

התאמה לשונות

תמיכה	• תקציב של 30 ₪ ו־4 כרטיסים בלבד • מטבעות מצוירים להזזה פיזית בין הכוסות לפני הכתיבה • בנק מילים על הלוח: הכנסה, הוצאה, מאוזן, עודף, גירעון • טבלה מפורקת: שורה אחת לכל קופה, ושורת "סך הכול" עם מקום לחישוב
ליבה	• תקציב של 60 ₪ עם כל כרטיסי ההוצאות והסימולטור
העשרה	• לחשב איזה חלק מהתקציב (חצי, רבע, עשירית) הולך לכל קופה • לתכנן: כמה חודשים יידרשו לחסוך לאופניים שעולות 300 ₪ אם חוסכים 20 ₪ בחודש (15 חודשים)? ולהציע שינוי בתקציב שיקצר את הזמן ולנמק את המחיר של השינוי

מחוון

- ממיין/ת נכון הכנסות והוצאות
- בונה תקציב שבו סכום הקופות שווה להכנסה
- מזהה עודף וגירעון ומציע/ה דרך לאזן
- מנמק/ת לפחות שתי החלטות

רב-תחומיות

- מתמטיקה: התלמידים מחברים ומחסרים סכומים עד 100 כדי לבדוק איזון, ובהעשרה מחשבים חצי, רבע ועשירית מסכום.
- מולדת, חברה ואזרחות: "התקציב שלי" ו"תקציב הוצאות והכנסות": הבחנה בין הכנסות להוצאות בתקציב של משפחה.
- STEM: המשך אפשרי בחדר ה־STEM: תכנון קופה עם שלושה תאים, מדידה ושרטוט פריסה. הקופה ממחישה את שלוש הקופות שבתקציב.

📋 נתינה ושיתוף – "שמונה מעלות בצדקה" ותכנון פעולת נתינה כיתתית

כיתה ד' | 💰 חינוך פיננסי | 45 דק' | מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

מטרה מרכזית: התלמידים ידרגו את כרטיסי "שמונה מעלות בצדקה" של הרמב"ם, יסבירו במשפט מדוע המעלה הגבוהה היא עזרה לאדם להסתדר בעצמו, ויתכננו פעולת נתינה כיתתית אחת: בכסף, בזמן או בחפצים.

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים ימיינו דוגמאות נתינה לשלושה סוגים: כסף, זמן וחפצים.
- התלמידים ידרגו בקבוצה את כרטיסי המעלות מהנמוכה לגבוהה, וישוו את הדירוג שלהם לסדר של הרמב"ם.
- התלמידים יסבירו מדוע עזרה לאדם להסתדר בעצמו (מתנה, הלוואה, שותפות או מציאת עבודה) נחשבת למעלה הגבוהה ביותר.
- התלמידים יתכננו פעולת נתינה כיתתית בדף התכנון: מה, למי, מתי, ואיך נדע שעזרנו.

עיגון בתוכנית הלימודים: מורשת ותרבות ישראל: מצוות הצדקה, "עשר תעשר" (דברים יד, כב) ו"שמונה מעלות בצדקה" (רמב"ם, משנה תורה, הלכות מתנות עניים, פרק י). מולדת, חברה ואזרחות: מעורבות בקהילה וחינוך פיננסי. לא נמסר קטע מקור מילולי, ולכן לא מובא ציטוט.

מקור: משרד החינוך – חינוך פיננסי יסודי, מרחב פדגוגי (פורטל עובדי הוראה) – https://pop.education.gov.il/

ידע קודם: שלוש הקופות מהשיעור הקודם (לחסוך, להוציא, לתת) · המושג "עשירית" כחלק מתוך 10 חלקים שווים

מושגים: צדקה · נתינה · מעשר · מעלה (דרגה) · הלוואה · שותפות · כבוד הזולת

חומרים: קופת צדקה כיתתית · כרטיסי "שמונה המעלות" בניסוח פשוט (סט לכל קבוצה) · דף "שמונה מעלות" ודף תכנון פעולת נתינה (מתוך דפי העבודה בעמוד) · מערכי השיעור ותשובות למורה – כיתה ד' (PDF)

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

מטרה	פעילות	עדות להשגה
מיון סוגי נתינה	פתיחה: השערות ומיון דוגמאות לכסף / זמן / חפצים	מיון נכון על הלוח ובדף התכנון
דירוג המעלות והשוואה לרמב"ם	התנסות: דירוג כרטיסים בקבוצות. המשגה: השוואה לסדר של הרמב"ם	רישום בדף: כמה כרטיסים מיקמה הקבוצה כמו הרמב"ם, ונימוק להבדל אחד
הסבר המעלה הגבוהה	המשגה: הדגמה, ניתוח משותף ומשימה עצמאית	כרטיס יציאה, סעיף א
תכנון פעולת נתינה	יישום: דף תכנון כיתתי	דף תכנון מלא בארבעת הסעיפים; כרטיס יציאה, סעיף ב

מהלך השיעור

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק'**	*איתור ידע קודם על נתינה* 1. שואלת: "האם אפשר לתת גם בלי כסף? נשער: אילו סוגי נתינה יש?" 2. רושמת את ההשערות על הלוח בשלוש עמודות: כסף, זמן, חפצים. **התלמידים:** מעלים השערות ודוגמאות · ממיינים את הדוגמאות לעמודות **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "לעזור לשכנה לסחוב סלים", "לתת בגדים שקטנים עליי". • תפיסה שגויה: "נתינה זה רק כסף." ← תגובת המורה: "אם עזרת לחבר בשיעורי בית, הוא קיבל ממך משהו? מה הוא קיבל?"

2. התנסות **12 דק׳**	*התנסות: דירוג מעלות הנתינה לפני שמכירים את הסדר של הרמב״ם* 1. מחלקת לכל קבוצה שמונה כרטיסים בניסוח פשוט, למשל: "נותן מעט אבל בפנים מאירות", "נותן בלי לדעת למי, והמקבל לא יודע ממי", "עוזר לאדם למצוא עבודה". 2. אומרת: "סדרו את הכרטיסים מהנתינה הנמוכה לגבוהה. כל קבוצה צריכה להסכים על נימוק אחד לכרטיס העליון." 3. שואלת קבוצות: "למה שמתם את הכרטיס הזה מעל ההוא?" **התלמידים:** דנים ומדרגים את הכרטיסים · רושמים נימוק לכרטיס העליון **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: קבוצות רבות שמות למעלה "נותן הרבה כסף" או "נותן בסתר". • תפיסה שגויה: "מי שנותן יותר כסף תמיד נמצא במעלה גבוהה יותר." ← תגובת המורה: "בואו נבדוק אם הרמב״ם מדרג לפי הסכום או לפי משהו אחר." **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • השוואה: במה שונה נתינה בסתר מנתינה גלויה? מה מרגיש המקבל בכל אחת?
3. המשגה **10 דק׳**	*המשגה: הסדר של הרמב״ם והעיקרון שמאחוריו, ומושג המעשר* 1. מציגה את הסדר של הרמב״ם (הלכות מתנות עניים, פרק י). מהגבוהה לנמוכה: (1) מחזק את העני במתנה, בהלוואה, בשותפות או במציאת עבודה, כדי שלא יצטרך לבקש; (2) הנותן והמקבל אינם יודעים זה את זה; (3) הנותן יודע, המקבל אינו יודע; (4) המקבל יודע, הנותן אינו יודע; (5) נותן לפני שמבקשים ממנו; (6) נותן אחרי שמבקשים ממנו, כראוי; (7) נותן פחות מהראוי, בסבר פנים יפות; (8) נותן בעצב. 2. אני מדגימה: "מעלה 1 גבוהה כי היא עוזרת לאדם להסתדר בעצמו בעתיד. מעלה 8 נמוכה כי הנתינה פוגעת ברגשות המקבל." 3. נעשה יחד: "דני נותן 10 ₪ לאדם שמבקש. רותי עוזרת לאותו אדם למצוא עבודה. מי במעלה גבוהה יותר, ולמה?" 4. עכשיו לבד: "סמנו בדף: באיזו מעלה נמצא מי שתורם בגדים לעמותה ולא יודע מי יקבל אותם?" (מעלה 2) 5. מוסיפה: "בתורה כתוב 'עשר תעשר' (דברים יד, כב). זה רעיון המעשר: להקדיש חלק קבוע, עשירית. אפשר לנהוג כך גם בדמי הכיס. עשירית מ־60 ₪ היא 6 ₪." **התלמידים:** משווים את הדירוג שלהם לסדר של הרמב״ם ורושמים כמה כרטיסים היו במקום נכון · פותרים את הדוגמה העצמאית **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "רותי, כי האיש יוכל לעבוד ולא יצטרך לבקש שוב." • תפיסה שגויה: "הלוואה זו לא צדקה, כי מקבלים את הכסף בחזרה." ← תגובת המורה: "לפי הרמב״ם, הלוואה שומרת על כבוד המקבל ועוזרת לו לעמוד על הרגליים, ולכן היא במעלה הגבוהה." **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • הסקה: מה משותף לכל המעלות הגבוהות? (שמירה על כבוד המקבל ועל עצמאותו)
4. יישום – ביצועי הבנה **12 דק׳**	*ביצוע הבנה: תכנון פעולת נתינה כיתתית אמיתית* 1. אומרת: "נתכנן פעולת נתינה של הכיתה. כל קבוצה ממלאת בדף התכנון: מה ניתן, למי, מתי, ואיך נדע שעזרנו." 2. שואלת: "באיזו מעלה נמצאת ההצעה שלכם? אפשר לשפר אותה כך שתשמור יותר על כבוד המקבלים?" 3. מרכזת את ההצעות על הלוח, והכיתה בוחרת הצעה אחת לביצוע. **התלמידים:** ממלאים דף תכנון בקבוצות · מציגים הצעה בדקה אחת · מצביעים על הצעה כיתתית **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "איסוף ספרים לספריית הגן השכן", "לקרוא סיפורים לילדי כיתה א׳". • תפיסה שגויה: "נצלם את הילדים שמקבלים ונעלה לקבוצה." ← תגובת המורה: "איך ירגישו המקבלים? מה אומר על כך הרמב״ם?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • העברה להקשר חדש: איך אפשר להפוך את ההצעה שלכם לעזרה שתעזור למקבלים גם בחודש הבא, ולא רק פעם אחת?

5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום **6 דק׳**	*סיכום וכרטיס יציאה* 1. שואלת: "מה למדנו היום על נתינה שלא ידענו בתחילת השיעור?" 2. מחלקת כרטיס יציאה ומקריאה את קריטריוני ההצלחה. **התלמידים:** משתפים · ממלאים כרטיס יציאה ומשלימים את המשפט "אני יכול/ה לתת ___" **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "אפשר לתת גם זמן, ולעזור למישהו להסתדר לבד זה הכי חשוב." **כרטיס יציאה:** א. מהי המעלה הגבוהה ביותר בצדקה לפי הרמב"ם, ולמה? ב. השלם/השלימי: "אני יכול/ה לתת ___" – וכתוב/כתבי אם זו נתינה בכסף, בזמן או בחפצים. • מציין/ת עזרה לאדם להסתדר בעצמו (מתנה, הלוואה, שותפות או עבודה). • מנמק/ת: המקבל לא יצטרך לבקש שוב, או שנשמר כבודו. • מציע/ה פעולת נתינה אפשרית ומסווג/ת אותה נכון. תלמידים/ות שלא נימקו יקבלו בשיעור הבא שני מקרים להשוואה עם שאלה מכוונת. ההצעה הכיתתית שנבחרה תבוצע בשבוע הבא, ואחריה ייערך דיון קצר: איך נדע שעזרנו?

התאמה לשונות

תמיכה	• 4 מעלות בלבד (1, 2, 5, 8) בכרטיסים עם איור • בנק מילים: כבוד, בסתר, עבודה, הלוואה • דף תכנון עם התחלות משפטים: "ניתן ___ ל___ ב___"
ליבה	• שמונה כרטיסים מלאים ודף תכנון רגיל
העשרה	• לחשב עשירית מ־60 ₪, מ־45 ₪ ומ־100 ₪ (6 ₪, 4.50 ₪, 10 ₪) • לדרג את ההצעות של הקבוצות לפי מעלות הרמב"ם ולכתוב המלצה מנומקת להצעה בעלת המעלה הגבוהה ביותר

מחוון

- ממיין/ת נתינה לכסף, זמן וחפצים
- משווה את הדירוג הקבוצתי לסדר של הרמב"ם
- מסביר/ה את המעלה הגבוהה ואת העיקרון של שמירת הכבוד
- מתכנן/ת פעולת נתינה מלאה בארבעת הסעיפים

רב-תחומיות

- מורשת: התלמידים מנתחים טקסט מקורי בניסוח פשוט (רמב"ם, הלכות מתנות עניים) ואת "עשר תעשר" (דברים יד, כב), ומשתמשים בו כקנה מידה לשיפוט פעולת נתינה.
- מתמטיקה: בהעשרה התלמידים מחשבים עשירית מסכומים שונים, לחישוב מעשר מדמי הכיס.
- מולדת, חברה ואזרחות: מעורבות חברתית: תכנון פעולת נתינה לקהילה הקרובה.